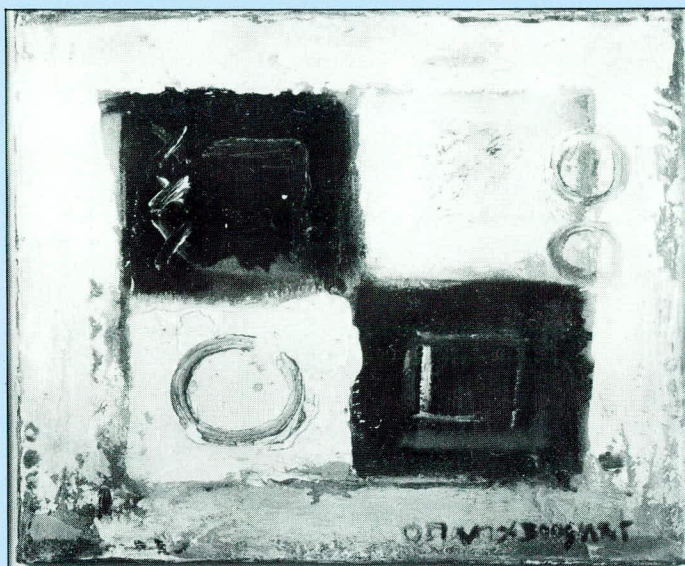

Bram Bogart
Vlakken met tekens,
1952
gemengde techniek
met olie verf
45,7 × 54,4 cm

Onder de algemene en dus vage noemer abstract expressionisme bestaan er in de jaren vijftig een aantal kunststromingen die in feite elkaars synoniem zijn: abstraction lyrique, tachisme, art informel in Frankrijk, gesture of action painting in de Verenigde Staten, informele kunst in Nederland. Kenmerkend is het ontbreken van een duidelijke vorm of compositie. De werking van een schilderij berust op het ritme van in elkaar overlopende vormen en kleuren of van kleine elementen, verdeeld over het hele oppervlak als resultaat van een spontaan of 'automatisch' omgaan met verf, of andere materialen. De materie krijgt in deze periode meer en meer nadruk. Verf wordt vermengd met zand, krijt, steentjes en jute en het zo bereikte reliëf-achtige oppervlak wordt dan soms nog verrijkt met allerlei voorwerpen. Bedoeling van dit alles is het geven van inzicht in het scheppend vermogen van de kunstenaar: van bijna achteloos vanzelfsprekend tot worstelend met de materie.

Rond 1960 treedt een kentering op. Er wordt afstand genomen van de verheerlijking van de persoon van de kunstenaar, de mystificering van de scheppingsdaad en de waardering voor kunst als produkt van individuele zeggingsdrang. Het sleutelwoord voor deze periode is objectiviteit: de relatie kunstwerk-kijker dient zich zoveel mogelijk te beperken tot een zuiver zintuiglijke ervaring. Om de – in dit proces storende – invloed van de persoon van de kunstenaar zoveel mogelijk terug te dringen worden allerlei technieken toegepast: monochromie, gebruik van het toeval, beperking tot eenvoudige ordeningsprincipes, toepassen van alledaagse voorwerpen, ontleningen aan andermans beeldtaal etc.

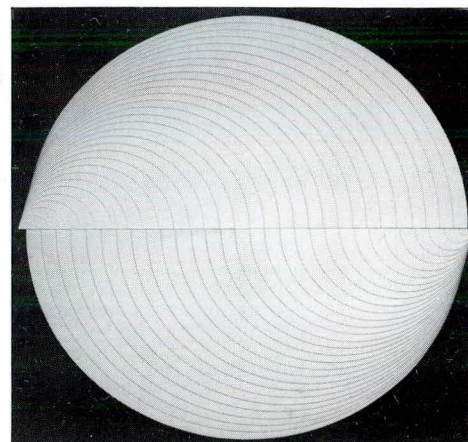
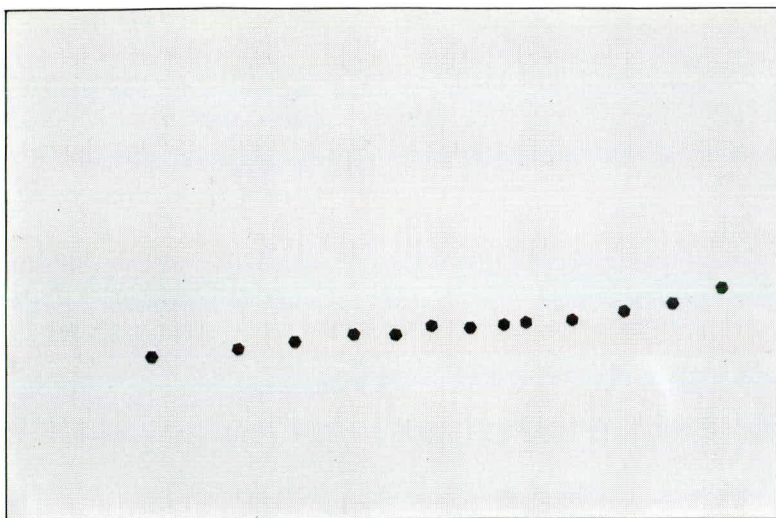
De hier geschetste ontwikkeling doet zich zowel voor in Amerika, met als sleutelfiguren Robert Rauschenberg en Jasper Johns, als in Europa. De Europese kunstenaarsbeweging die zich kant

Informele kunst/Nul

Periode 1950-1967

Informatieblad moderne kunst

tegen het individualisme van het abstract expressionisme wordt aangeduid met de term Nouvelle Tendance. De meeste kunstenaars die tot deze groep worden gerekend werken in teamverband, zoals Gruppo N uit Padua, Groupe de Recherche d'Art Visuel uit Parijs, Zero uit Düsseldorf en de Nederlandse Nul-groep. Nul bestaat uit de Nederlandse kunstenaars Armando, Peeters, Henderikse en Schoonhoven en komt in 1960 voort uit de Informele groep (1958-1960) waartoe naast de genoemde kunstenaars ook Kees van Bohemen behoorde. Typerend voor de Nul-kunstenaars is het isoleren van zaken uit de realiteit met de bedoeling de waarneming daarvan te intensiveren. De gekozen elementen worden bij voorkeur gepresenteerd volgens een eenvoudige, geometrische ordening om zo zelfs maar de schijn van een subjectieve, intuïtieve – en dus ongewenste – ingreep door de kunstenaar te vermijden. Daarmee sluit de abstracte kunst uit de jaren zestig (en zeventig) aan bij de traditie die is ingezet door de geometrisch abstracte kunstenaars aan het begin van de eeuw. Ook zij wilden komen tot een kunst die ontdaan is van alle individuele kenmerken en persoonlijke emoties en geen verwijzingen meer inhoudt naar zaken of dingen buiten het kunstwerk: het is wat het is.

1

Armando
Zwarte bouten op wit,
1965/70
Bouten en olieverf
op board
120,3 × 175,2 cm

2

Ad Dekkers
Variatie op cirkels III,
1965-1967
Polyester
diameter 120 cm

Armando

Amsterdam 1929 – woont in Berlijn

Studeerde kunstgeschiedenis en was werkzaam als journalist. Maakte als lid van de Informele groep krachtige, emotionele schilderijen. Met de overgang van de Informele groep naar Nul verdween het persoonlijk handschrift en werd zijn werk objectiever: fragmenten uit de werkelijkheid, in eenvoudige herhalingen vastgezet op monochrome panelen. Voor Nul-tentoonstellingen voerde Armando ook eenmalige projecten uit. Nadat in 1964 de zelfopgelegde beperkingen hem geen mogelijkheden meer boden, maakte hij tot 1972 uitsluitend nog tekeningen. Vanaf 1972 schildert hij weer. Behalve beeldend kunstenaar is Armando ook dichter.

Bogart, Bram

Delft 1921 – woont in Ohain (België)

Maakte aanvankelijk figuratief, expressionistisch werk. Begon in ca. 1950 abstracte kunst te maken: eenvoudige tekens als kruisen, cirkels en vierkanten, geïnspireerd op Afrikaanse ornamentiek. Ging in de loop van de jaren vijftig als eerste in Nederland de materie benadrukken door een dikke, monochrome verfpasta aan te brengen met spatels, stokken en met z'n handen. Bogart werd bewonderd door de leden van de Informele groep die hem in zeker opzicht navolgden. Toen het werk van deze kunstenaars in de Nul-periode versoberde, ging ook Bogart minder heftig te werk. De zware materie werd vlakker aangebracht en hij paste meerdere kleuren toe. In dit werk komen ook de geometrische tekens uit zijn beginperiode terug, maar nu sterk uitvergroot en in een kleur die contrasteert met de basiskleur.

1 2

Dekkers, Ad

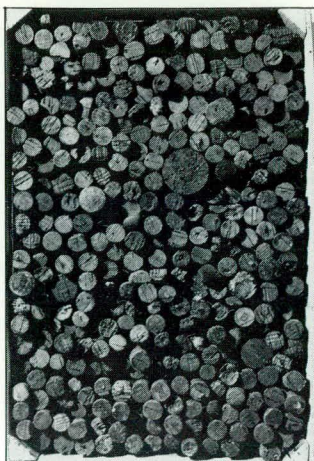
Nieuwpoort 1938 – Gorinchem 1974

Maakte vanaf 1961 geometrische reliëfs. Bracht zijn composities aanvankelijk gevoelsmatig en intuïtief tot stand. Zocht vanaf 1965 een minder willekeurige manier van werken. Bereikte dat door eenvoudige, maar voor hem betekenisvolle elementen als driehoeken, cirkels etc. op regelmatige wijze te verschuiven, te verkleinen of anderszins te veranderen. Paste deze methode toe in monochrome reliëfs en vanaf 1968 ook op vrijstaande plastieken. Dekkers achtte de werking van opvallend licht van belang voor het doorbreken van het statische karakter van een kunstwerk. Hij kan, net als Peter Struycken, door zijn interesse in de wetmatige ordening van elementen en de waarneming daarvan, gezien worden als verwant aan de geometrische richting binnen de Nouvelle Tendance.

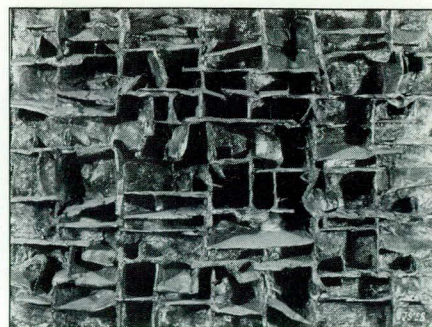
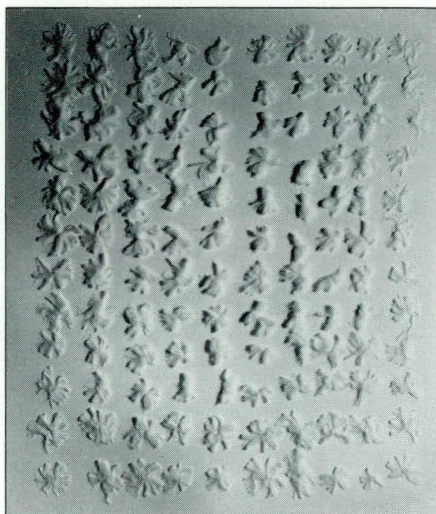
Graevenitz, Gerhard von

Schilde (Dtsl.) 1934 – Amsterdam 1983

Studeerde aan de academie te München, uitgever van het tijdschrift *Nota* (1959-1961) en eigenaar van een gelijknamige galerie. Medeoprichter van de Nouvelle Tendance. Maakte aanvankelijk grafiek en reliëfs, opgebouwd uit elementen als stippen, gaatjes en bolletjes. Deze wekken een instabiele indruk, ondanks de systematische ordening en het regelmatige verloop in afmetingen. Vanaf 1962 hield Von Graevenitz zich bezig met het toeval door kinetische objecten te maken: kunstwerken met geometrische elementen die, aangedreven door een motor, ongelijkmatige en onvoorspelbare bewegingen maken. Daarnaast maakte hij lichtkunst en objecten die door de kijker zelf in beweging moeten worden gezet.

3 4

5

3

Jan Henderikse
Kurken-Reliëf, 1959
Kurken in houten
kistje
55 × 35,8 × 5,7 cm

4

Henk Peeters
Kaardlont, 1960
Plastic en nylonfiber
op board
100 × 120 of
120 × 100 cm

5

Jan Schoonhoven
Ippolito, 1958
Lakverf, papier en
karton op hout
79 × 100 cm

Henderikse, Jan

Delft 1937 – woont in New York

Werkte in Düsseldorf, op Curaçao en in New York. Was lid van de Informele groep en later van Nul. Vanaf 1959/60 bestaat zijn werk uit assemblages van gevonden materialen en objecten met als enig criterium, naar eigen zeggen, de mogelijkheid het te kunnen bevestigen. Sluit daarmee in zekere zin aan bij de Nouveaux Realistes, een groep vnl. Franse kunstenaars die verschillende of gelijksoortige 'gevonden' voorwerpen in een toevallige of bedachte volgorde bij-, op- of aan elkaar lijmde, stapelden etc.

Henderikse rangschikt zijn voorwerpen altijd ordelijk en regelmatig. Daardoor worden alleen de minimale verschillen tussen de voorwerpen zelf zichtbaar.

Peeters, Henk

Den Haag 1925 – woont in Hall (Gld.)

Was de propagandist van de Nul-beweging en van de tijdschriften **O=nul** (1961/62) en **De Nieuwe Stijl** (1965/66). Hield zich, net als zijn groepsgenoten bezig met het op een eenvoudig geordende wijze presenteren van werkelijke voorwerpen, losgemaakt uit hun gebruikelijke context. Was daarbij vooral geïnteresseerd in het gebruik van materialen als water, plastic, watten, met een uiterlijke verschijningsvorm die appeleert aan meerdere zintuigelijke ervaringen. Probeerde daardoor vooral een zekere ontwrichting teweeg te brengen in de traditionele waarnemingsprocessen.

Peeters is na de opheffing van de Nul-groep docent geworden en zet zich achteraf af tegen de verheerlijking van consumptief gedrag en technologische innovatie van toen.

Schoonhoven, Jan

Delft 1914 – woont in Delft

Was lid van de Informele groep en later van Nul. Maakt sinds 1955 reliëfs van karton. Aanvankelijk speelde het ontstaansproces daarin een belangrijke rol: na vervaardiging sloeg hij het werk deels kapot om vervolgens de beschadigde plekken bij te werken. Het geheel werd beschilderd met donkere verf. Sloot met deze werkwijze enigszins aan bij de Amerikaanse Action painting.

Latere reliëfs bestaan uit aaneengerijde geometrische figuren, beschilderd met witte verf. Licht en schaduwwerking vormen in deze werken het centrale thema. Als echte Nul-werken beschouwt Schoonhoven zelf alleen een aantal reliëfs uit 1964, waarin hij zijn inbreng beperkte tot het isoleren van het materiaal (ribkarton).

6 7

6

Jan Schoonhoven
R60-4, 1960
papier-maché
49 × 33 × 11 cm

7

Peter Struycken
Wetmatige beweging,
1963
Celluloseverf op
board
100 × 100 cm

Struycken, Peter

Den Haag 1939 – woont in Gorinchem

Maakte al direct na zijn academitijd kunst waarbinnen de vormen en/of kleuren zijn gerangschikt volgens een bepaalde wetmatigheid. Beperkte zich aanvankelijk bij het bepalen van een dergelijke structuur tot het vlak van het schilderij en de mogelijke onderverdelingen daarvan. Ontwierp later wetmatig veranderende structuren waaruit hij de meest interessante beelden koos voor zijn schilderijen. Struycken maakte, om meer variatiemogelijkheden te krijgen, vanaf ca. 1964 ook ruimtelijke constructies. Sinds 1968 gebruikt hij computers voor het ontwerpen van nieuwe structuren. Struycken is vooral geïnteresseerd in een zo groot mogelijke beheersing van de beeldmiddelen tijd, vorm, kleur en materiaal.

Het gaat hem om de mate waarin deze middelen elkaar beïnvloeden binnen onze waarneming. Omdat volgens Struycken onze totale omgeving onderverdeeld kan worden in genoemde beeldmiddelen past hij zijn ideeën ook toe in de vorm van omgevingskunst. Het werk 'FOTO version 860721', aan de gevels van de stallen van het Centraal Museum is daarvan een voorbeeld.

Colofon

Tekst:

Afdeling Educatie/
Voorlichting DGMU

Vormgeving:

Ontwerpers, Den Haag

Druk:

Drukkerij Elinkwijk,
Utrecht

Zetwerk:

Eduard Bos, Den Haag

Copyright:

Centraal Museum,
Utrecht